

[Joanna Rønn]

behov og en side af menneskelivet, som ikke kan adskilles fra andre sider af tilværelsen. Seksualiteten er en del af vores trang til kærlighed, til kontakt, varme og intimitet. Den påvirker vore tanker og følelser og handlinger og samspillet med andre mennesker.

WHO har siden 1983 søgt at få anerkendt begrebet seksuel sundhed som et delmål for den verdensomspændende kampagne, der hedder »Sundhed for alle år 2000«.

Det er vor opfattelse, at alle har ret til et sundt seksualliv og ret til at få seksuel oplysning. Derfor er der også brug for en indsats af den nævnte karakter. Vi mener, at der er brug for en åben og fordomsfri debat overalt i samfundet om disse spørgsmål, og vi ser med velvilje på, at ministeren vil indhente nogle af de erfaringer, der allerede diskuteres ude omkring i handicaporganisationer og i personaleorganisationer. Vi vil gerne medvirke positivt i udvalgsarbejdet.

Merete Aarup (KF):

Det er svært at lovgive eller at sætte rammer for alt, men det er en menneskeret at have et godt seksualliv. Derfor er det også godt, at der skrives og tales om dette emne, og at der udarbejdes undervisningsmateriale og vejledningsmateriale. Det er nødvendigt med en større viden om disse forhold og problemer, som beskrives i beslutningsforslaget.

I mindre bofællesskaber med begge køn – med både fysiske og psykiske handicap – behandles dette emne meget seriøst. Det må derfor være muligt at indhente nogle erfaringer fra kommunerne, hvor de løser denne opgave efter min opfattelse på en god måde.

Det er også klart, at problemerne vedrørende en hjælper må løses, så hjælperne ikke mistænkes og kommer ind under straffelovens bestemmelser, men vi må så sandelig også sikre, at den handicappede ikke udsættes for misbrug.

Vi mener, at når der er indhentet oplysninger fra de projekter, som ministeren omtalte, og fra kommunerne, må det være muligt at overveje, om der skal udarbejdes vejledninger, eller om man hellere skal lade være. Det er i hvert fald således, at hvis man skal udarbejde vejledninger, må der ikke gribes ind i den enkeltes personlige frihed eller følelsesliv.

Hanne Severinsen (V):

Det område, som forslagsstillerne her er inde på, er selvfølgelig meget individuelt og meget privat. Alligevel er jeg glad for ministerens svar, fordi der selvfølgelig også er brug for, at man gør noget for at hjælpe de handicappede. Man skal bare passe uendelig meget på, for det handler jo ikke bare om seksualitet, det handler i virkeligheden dybest set også om den omsorg, vi har over for hinanden, og den mulighed, vi har for nærkontakt med hinanden, og man skal passe utrolig meget på ikke at blive for klinisk. Man skal være klar over, at det er et særdeles privat område, og derfor vil firkantede løsninger, udbygningsplaner og tidsrammer nok være noget svære at indpasse her.

Jeg vil helt henholde mig til ministerens svar. Jeg synes, det er en udmærket udvikling, der er i gang, og den må man så prøve at fremme.

Birthe Hansen (SF):

Jeg synes, at forslaget med sine udmærkede citater fra bøger, digte og revy, alt sammen med handicappede som ophavsmænd/ophavskvinder, meget tydeligt siger, at vi alle har et følelsesliv og nogle behov, men at nogle af de svært fysisk eller psykisk handicappede måske har mere brug for hjælp end andre for at få opfyldt disse menneskelige behov.

Selve forslaget handler om seksualundervisning, seksualoplysning og vejledning af personale på institutioner for personer med vidtgående fysiske eller psykiske handicap og på særlige plejehjem. Som forholdene er i dag, kan personalets manglende viden og indsigt samt usikkerheden om, hvor langt man som personale kan gå uden at komme i strid med straffelovens bestemmelser, være medvirkende til, at ingen ændringer eller forbedringer på området finder sted, ikke mindst fordi vi stadig står over for en række fordomme, en bestemt æstetik, en måske snæversynet og fantasiforladt holdning til seksualitet.

Der ønskes også med forslaget etableret samlivs- og seksualrådgivning for handicappede, bl.a. i form af rådgivningssteder, der er gratis og åbne for henvendelser direkte fra gaden, et forslag, som vi fuldt ud kan tilslutte os.

[Birthe Hansen]

Som forslagsstillerne gør opmærksom på, er der ikke sket nogen ændringer for at forbedre de handicappedes muligheder inden for de nævnte områder i mange år, og vi kan derfor give vores tilslutning til det fremsatte forslag.

Dagmar Mørk Jensen (RV):

Da den radikale ordfører, fru Aase Olesen, ikke kan være til stede, skal jeg på hendes vegne komme med et par bemærkninger om forslaget.

I virkeligheden mener vi, at det mest væsentlige at få sagt i denne forbindelse er en uforbeholden ros til forslagsstillerne, fordi de har taget også dette problem med i den serie af forslag om, hvordan vores forhold skal være til de handicappede.

Det forekommer os, at opgaven bør være overkommelig, og at den bør kunne løses. Forudsætningerne må formentlig være, at vi på nogle områder, i hvert fald hos personalet, må have skabt nogle holdningsændringer, og det vil naturligvis kræve viden og uddannelse af dem.

Med hensyn til spørgsmålet om frister og datoer er det vores håb, at ministeren og forslagsstillerne kan enes om det.

Birgith Mogensen (CD):

Naturligvis har både fysisk og psykisk handicappede krav på et seksualliv, men hvor, hvordan og hvorledes dette problem skal løses tror jeg ikke folkettingen og regeringen ved nok om på denne side af september 1986.

Derfor vil jeg foreslå, at regeringen ned sætter et udvalg bestående af kompetente personer, som kan udarbejde en betænkning, der kan danne grundlag for eventuel lovgivning på dette område.

Tinning (VS):

Jeg er enig i, at det er et hårdt program, de socialpolitiske ordførere har, så når vi nu har måttet notere frafald fra først kristeligt folkeparti og nu fremskridtspartiet, synes jeg, det i det mindste er forståeligt.

Jeg vil godt kort sige noget om, hvorfor vi overhovedet har taget dette forslag med, og hvorfor det har fået den udformning, det her har fået.

En af ordførerne nævnte, at der var en meget god udvikling i gang, som vi nu måtte forsøge at bygge videre på, men vores holdning er, at det er der ikke. Problemet er lige præcis, at der sker for lidt, om der overhovedet sker noget.

Når vi har foreslået, at der skal udarbejdes en vejledning, er det jo helt banalt, fordi der ikke findes en vejledning vedrørende seksualundervisning og seksualoplysning af folk på institutioner, som har fysiske eller psykiske handicap, og den manglende vejledning er et problem, selvfølgelig ikke – fordi selve det, at man skriver et stykke papir om, at sådan kan I gøre, og sådan må I ikke gøre osv. får nogen til at foretage sig noget som helst. Jeg er enig med nogle af ordførerne om, at det først og fremmest er et spørgsmål om holdningsændringer. Men ved at udsende en vejledning, ved at forsøge at imødekomme efterspørgslen efter sådan en, giver vi et signal både til beboerne på de særlige plejehjem og på institutionerne, men sandelig også til personalet, om, at selvfølgelig er dette et område, som vi er nødt til at tage hånd om, om jeg så må sige, og det skal være straks. Det er naturligvis sigtet med vejledningen.

Når vi så i punkt 2 har nævnt, at vi også må have fat i, hvilken betydning straffelovens kapitel om forbrydelser mod kønssædeligheden har, er det, fordi lige præcis de bestemmelser i dag fungerer som en støtte til selvcensur og også som en støtte til folk rundt omkring på institutioner og plejehjem, som stadig synes, at det på en eller anden måde er lidt ufint, lidt halvbeskidt, eller hvad man nu vil kalde det, at man som ansat overhovedet forholder sig til beboernes seksualitet. Her siger vi, at i første omgang kan vi ikke gøre noget ved, hvad der måtte være af ledere og ansatte, som synes, det slet ikke er deres problem, men vi kan gøre noget ved selvcensuren, vi kan gøre noget ved de folk, som egentlig godt ville tage fat om det, men som er bange for at rode sig ind i en kollision med straffeloven, som de i øvrigt måske har undgået i deres hidtidige liv. Her mener vi, at vi simpelt hen må have slået fast, hvad de bestemmelser betyder, og hvad de ikke betyder.

Når vi så har talt om fremlæggelse af en plan, er det ikke, fordi vi nu synes, der også skal være planer for det, men så er det, fordi

[Tinning]

dette forslag ikke alene handler om folk med svære fysiske eller psykiske handicap, som bor på plejehjem eller institutioner, det handler også om folk, som ikke bor på plejehjem, som ikke bor på institutioner, men som alligevel kan have en eller anden form for handicap, og i forhold til dem er det utrolig nødvendigt at få lavet nogle steder, hvor de kan gå hen og få noget seksualrådgivning, noget samlivsrådgivning.

Muskelsvindfonden har lige mere officielt tilknyttet sig den rådgivning, der har ligget i Århus i nogle år, som et skridt til at sikre, at der kommer sådan en rådgivning, og de har taget det, synes jeg, meget vigtige skridt at besætte rådgivningen med et flertal af handicappede, fordi det er klart, at det kræver nogle forudsætninger både videnskabsmæssigt og holdningsmæssigt at give den særlige rådgivning, som skal gives til fysisk og eventuelt psykisk handicappede. Det er en god ting, at vi har sådan et sted i Århus, men det, vi ønsker, er at sikre, at handicappede, som ikke bor på plejehjem, og som ikke bor på institutioner, har et sted at gå hen. Vi kunne selvfølgelig sige: nu kræver vi oprettet i hver kommune sådan et sted, men i stedet for at lave det så vidtløftigt mener vi, det kunne være godt at få nogle mere konkrete forestillinger om, hvor man kunne lave sådan noget, i forbindelse med hvad, hvor meget det ville koste, hvor mange rådgivningssteder vi har brug for osv., osv. Det er det, denne plan skal bruges til.

Så er der selve tidsplanen, som selvfølgelig blot handler om, i konsekvens af det, jeg i øvrigt har sagt, at det haster.

Ministeren siger, at der foregår jo allerede noget, der er igangsat nogle projekter, og rundt omkring på forskellige institutioner gør man også nogle erfaringer med det, ligesom ministeren vil bede socialstyrelsen om at undersøge sagen. Realiteten er jo, at der også under socialstyrelsen i årevis er blevet arbejdet med dette, men man kan ikke finde ud af det. Man kan ikke finde ud af at lave den nævnte vejledning, og det skal jeg ikke stille mig op og skose folk for ved at sige: ih, hvor er de dog forfærdelig uduelige, for det er fantastisk svært, men sagen er altså, at der over lang tid faktisk er sket et arbejde med forsøg på at få lavet en håndterlig vejledning. Det er ikke afgørende for os, om vi nu får tidsplanen igennem til en bestemt tid,

men hvis det er sådan – og det er det åbenbart – at ministeren siger: det er vi færdige med, inden året er omme, og så må vi tage stilling til, om der skal udarbejdes en vejledning, så er vores svar på det, at det er fint. Når socialstyrelsen er færdig, inden dette år er omme, genfremsætter vi vores forslag med de ændringer, som måtte være nødvendige i lyset af det, socialstyrelsen har fundet ud af. Det er altså en melding, som siger: vi vil ikke insistere på, at vi forsøger at piske det her igennem efter vores forestillinger om tidsplanen; vi vil godt være med til at sige: godt, det kan så ikke nås af den ene eller den anden grund, det er forfærdeligt, men det er der jo ikke noget at gøre ved lige her og nu; vi må så sikre, at det sker hurtigst muligt, og jeg mener, at en god arbejdsgang vil være, at socialstyrelsen gør sig færdig med sine undersøgelser. Når den er det, får vi selvfølgelig en orientering om det i socialudvalget, og så genfremsætter vi simpelt hen vores forslag med de ændringer, som måtte være rimelige i lyset af det, socialstyrelsen har fundet ud af, for så kan vi komme videre.

Jeg skal slutte med at takke, ja, vel egentlig samtlige ordførere, så vidt jeg hørte det, for en positiv modtagelse af vores forslag. Jeg forstår, der er enighed om, at der bør gøres noget på dette felt, og der er også enighed om, at det sidste, vi skal have, er statsdirigeret og statskontrolleret seksualoplysning og seksualvejledning, og det gælder både handicappede og ikke-handicappede. Det er overhovedet heller ikke det, dette handler om, men simpelt hen bare om at få udsendt nogle vejledninger, som kan bruges dér, hvor man nu har problemet inde på livet og kroppen, altså tak for modtagelsen! Jeg mener, vi kan bruge resten af denne samling til at få fat i nogle af de informationer, der allerede foreligger om, hvad der er af problemer, og så vil jeg i øvrigt love, at vi følger sagen op, så vi, når socialstyrelsen er færdig, er der igen. Så kommer vi formentlig igennem med et eller andet i fællesskab, og det har jo også været målet med det hele.

Pia Kjærsgaard (FP):

Jeg skal starte med at beklage, at jeg er kommet efter ordføreren for forslagsstillerne. Jeg var ude at besvare en telefon, og det må hr. Tinning da også en gang imellem være

[Pia Kjærsgaard]

ude for, når man er medlem af sådan et lille parti som både hr. Tinnings og mit. Jeg synes faktisk, at debatten har været så sober og så reel i dag. Jeg har en fornemmelse af, at alle ordførere på en eller anden måde har gjort sig umage med deres ordførertaler, og med den positive linje, som fremskridtspartiet har lagt her i dag, synes jeg faktisk, det var en lidt plat bemærkning, som jeg kun hørte halvvejs i højtaleren på mit kontor.

Jeg vil nu gå over til den ordførertale, som jeg havde skrevet ned, og som jeg ville holde vedrørende B 105.

Spørgsmålet om handicappede og seksualitet er også et relevant område at have med på denne handicapdag. Det foreliggende forslag er vi dog ikke 100 pct. enig med forslagsstillerne i. Jeg vil gå med til, at der udarbejdes en vejledning vedrørende seksualundervisning for institutionspersonale, så man er i stand til at vejlede og råde patienter med fysiske og psykiske handicap. Hvem denne vejledning specielt skal gives til, må naturligvis bero på en nærmere vurdering. Om den direkte skal omfatte seksualoplysning, vil jeg ligeledes sætte spørgsmålstejn ved.

Hvad angår punkt 2, mener jeg ikke, at der er behov for en nærmere redegørelse, ligesom vi heller ikke mener, at punkt 3 er berettiget. Totalt set kan vi derfor ikke støtte forslaget, men punkt 1 mener vi som sagt kan være relevant.

(Kort bemærkning).

Tinning (VS):

Jeg er ked af, at fru Pia Kjærsgaard har misforstået min bemærkning. Jeg er godt bekendt med, at jeg er en flittig bruger af ironi og skosning af mine kolleger, men det var faktisk oprigtigt og ærligt ment, da jeg sagde, at jeg ikke syntes, der var nogen grund til at rette nogen form for kritik af, at fru Pia Kjærsgaard ikke havde mulighed for at være her. Jeg er derfor ked af, at det er blevet forstået som en plathed. Det kan måske hænge sammen med, at fru Pia Kjærsgaard kun hørte det halvt, men jeg er meget ked af, at det er blevet forstået sådan. Det var overhovedet ikke tilsigtet.

Med hensyn til ordførertalen, så tak, selvfølgelig, for tilslutningen til dele af punkt 1. Vedrørende punkterne 2 og 3 er det sådan, at grunden til, at vi syntes, at man skulle rede-

gøre for betydningen af straffelovens kapitel om kønssædelighed, lige præcis er, at de bestemmelser, fordi de ikke er fuldt belyst, fungerer som grundlag for en slags selvrensning, også rundt omkring på institutioner; folk tør ikke gå ind og give den konkrete håndterlige seksualvejledning, som de egentlig synes der kunne være brug for, af frygt for at falde ind under en af straffelovens bestemmelser. Det er alene for at støtte personalets arbejde rundt omkring, at vi ønsker at få, hvad skal vi sige, afmystificeret konsekvenserne af disse bestemmelser. Andet og mere ligger der ikke i det.

Men altså endnu en gang tak for tilslutningen til en del af punkt 1, og undskyld, at jeg fik formuleret mig, så det lød som en kritik eller en hån.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Povl Brøndsted):

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til socialudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

8) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 106:

Forslag til folketingsbeslutning om støtte til sukkersygepatienter.

Af Tinning (VS) m.fl.
(Fremsat 11/2 86).

Forslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Socialministeren (Mimi Stilling Jakobsen):

Vi er jo alle klar over, at sukkersygepatienter har ekstraudgifter i forbindelse med deres sygdom. Som anført i bemærkningerne til beslutningsforslaget ydes der da også efter de gældende regler offentlige tilskud til af-